

Борисов Олексій Олександрович

доктор філологічних наук, професор,
Пенітенціарна академія України

МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР “АНЕКДОТ” У ЛЕКСИКОГРАФІЧНОМУ ПРЕДСТАВЛЕННІ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ДЖЕРЕЛ)

В межах когнітивно-дискурсивної парадигми мовознавства наукові студії сьогодення активно досліджують численні природні та соціально-організовані мовленнєві жанри. Лінгвістика концептуально та методологічно “бурлить” у цьому руслі, адже вчені-філологи продовжують обговорювати принципи виокремлення жанрів, їхні типологічні ознаки, таксономічні принципи та намагаються здійснити більш повну та всеохоплюючу їхню інвентаризацію за параметрами *форми, семантики, функції, інтенції, стратегії* тощо [2; 3; 4; 9 та ін.]. *Мовленнєвий жанр* розуміємо як тематично, композиційно та стилістично специфічний інваріантний зразок побудови тексту в типовій ситуації соціальної, психологічної та культурної взаємодії людей в певній сфері життєдіяльності суспільства [3, с. 42]. Функціональним призначенням жанрової моделі є те, що вона виступає регулюючою системою, яка задає параметри перебігу комунікації. Відповідно будь-який жанр відображає ту чи іншу комунікативну ситуацію інтеракції індивідів [9, с. 124–125; 12, с. 94].

У цій розвідці ми встановлюємо семантичні межі дефініцій лексем *anecdote* та *анекдот* у британській та українській мовних картинах світу та проводимо їх зіставлення. Для отримання необхідного лексико-семантичного матеріалу використовувалися провідні британські та українські лексикографічні джерела.

Анекдот розуміємо як короткий зв'язний наративний текст, який в один із доречних моментів розгортання взаємодії (в ідеалі) навмисно вимовляється адресантом з метою розсмішити адресата [4, с. 62]. Така динамічна історія про фрагмент повсякденної реальності, відбиваючи певний конфлікт у деякій сфері життя суспільства, характеризується чітким, лаконічним, цікавим та яскравим сюжетом з акцентом на кульмінацію та несподівану (неочікувану, нетипову) розв'язку, яка спричиняє емоційну розрядку у вигляді сміху. Анекдот є емоційно-оцінним текстом, який відбиває суб'єктивне ставлення індивіда до подій в навколишньому світі [4, с. 58].

Анекдот як форма комунікації первісно спрямований на зближення людей, знаходженню взаєморозуміння між ними. Будучи поверхнево монологічним за формою, він є глибоко діалогічним за змістом. Зазвичай, цей жанр є складовою частиною іншого жанру (розмови, бесіди, інтерв'ю тощо), тобто більш широкої комунікативної діяльності, сприяючи (в ідеалі) її оптимізації.

Порівняння дефініцій денотата “*anecdote*” трьох британських словників, якими є Oxford Learner's Dictionaries, Cambridge Dictionary та Collins Dictionary, відтворює приблизно однакову семантичну картину, пор.,

1. a short, interesting or funny story about a real person or event;
2. a short, often funny story, especially about something someone has done;
3. a short, amusing account of something that has happened [10; 11; 14].

Ядерною семою значень лексеми “anecdote” є ‘story’ (пор., *account is a written or spoken description or record of an event* [14]). Найближчі семи, до яких відносяться атрибутивні компоненти ‘short’, ‘funny’, ‘interesting’, ‘amusing’ (=entertaining and funny [10]) характеризують ключову сему ‘story’. Остання отримує подальшої деталізації за рахунок поєднаних з нею прийменниковими семами ‘about’ та ‘of’ додаткових комплексів семантичних елементів, пор., ‘a real person or event’, ‘something someone has done’, ‘something that has happened’. Бачимо, що найбільш узагальненим смислом є ‘a real person or event’, адже йдеться про особу, яка щось зробила або про щось, що трапилося, що й створило рамки деякої події.

На відміну від попередніх визначень у словнику Longman Dictionary of Contemporary English *anecdote* визначається як *a short story based on your personal experience* [13] з акцентом на особистому досвіді реальних (але лише імплікованих) подій. Оцінні конотації тут відсутні.

Семантичне узагальнення дає змогу змоделювати ідеальну семантичну структуру, яка лежить в основі всіх значень: “**a short funny story about a real person or event**”. Компонент ‘funny’ зосереджує в собі смисли привернення уваги, сміху, розваги, фіксовані семами ‘interesting’ та ‘amusing’.

Українські лексикографічні джерела, вочевидь, спираються на визначення, представлене в Академічному тлумачному словнику сучасної української мови [5; 6; 7; 8]: *анекдот – коротке жартівливе в (здебільшого вигадане) оповідання про яку-небудь смішну подію* [1]. Ядерним компонентом дефініції є ‘оповідання’, яке конкретизується атрибутивними компонентами ‘коротке’ та ‘жартівливе’, а також ‘вигадане’ та ‘реальне’. Оповідання вибудовується навколо деякої події, яка викликає сміх (‘смішна’, ‘подія’). Факт того, що словники подають одне й те саме лексикографічне розуміння лексеми *анекдот* дозволяє говорити про інваріантну модель, яка функціонує в семантиці української мови.

Порівняння двох моделей “**a short funny story about a real person or event**” та “**коротке жартівливе в (здебільшого вигадане) оповідання про яку-небудь смішну подію**” дозволяє стверджувати наступне. Ізоморфними семами є ядра значень (‘story’ та ‘оповідання’), найближчі до ядерних компонентів семи ‘short’ / ‘коротке’, ‘funny’ (making you laugh [13]) / ‘жартівливий’ (який містить у собі жарт (сказане чи зроблене для розваги, сміху) [8]), а також підґрунтя цієї історії – деяка подія (‘event’ / ‘подія’). Інакше кажучи, фіксуємо схожість двох смислів: *коротке смішне оповідання про деяку подію*. Аломорфним є те, що в англійському значенні додатково фіксується рівнозначна за своєю семантичною роллю сема ‘person’, в той час як в українському акцент ставиться на *нереальності* події (‘здебільшого вигадане’) та “надмірному” оцінному маркуванні причини сміху: безпосередньо те, що викликає сміх (*жартівлива історія*), так і сама *смішна* подія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічний тлумачний словник сучасної української мови в 11 томах [Електронний ресурс], from <https://sum.in.ua>.
2. Боас Т.С. Теоретичні засади дослідження мовленнєвого жанру. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2018. VI (42). Iss. 149. С. 11–14.
3. Борисов О.О. Когнітивно-інформаційна параметризація діалогу у британських та українських різножанрових дискурсивних практиках: монографія / відп. ред. А.В. Корольова. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. 376 с.
4. Самохіна В.О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США: монографія. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 360 с.
5. “Словник української мови” в 11 томах. Київ: Наукова думка, 1970–1980. *Webmezha* [Електронний ресурс], from <http://sum.in.ua>
6. Словник української мови online. Томи 1–14 [Електронний ресурс], from <https://sum20ua.com>
7. Словник Укрліт.org [Електронний ресурс], from <http://ukrlit.org/slovyk>
8. Словник.ua [Електронний ресурс], from <https://slovyk.ua>
9. Шевченко І.С. Концептуалізація комунікативного поведіння в дискурсе. *Как нарисовать портрет птицы: методология когнитивно-коммуникативного анализа языка*: кол. монографія; под ред. І.С. Шевченко. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. С. 114–124.
10. Cambridge Dictionary online [Electronic resource], from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>
11. Collins Cobuild English Language Dictionary online [Electronic resource], from <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>
12. Dunmire P. Genre as temporarily situated social action: A Study of Temporality and Genre Activity. *Written Communication*. 2000. Vol. 17. № 1. P. 93–138.
13. Longman Dictionary of Contemporary English online [Electronic resource], from <https://www.ldoceonline.com/>
14. Oxford Learner's Dictionaries online [Electronic resource], from <https://en.oxforddictionaries.com/>

Бояркіна Ганна Вікторівна

старший викладач,

Державний університет “Київський авіаційний інститут”

ПРОНОМІНАЛЬНІ ДІЄСЛОВА В СУЧАСНІЙ ІТАЛІЙСЬКІЙ МОВІ

В романських мовах, що мають дуже багато спільного з їх першоосновою латиною, існує досить чітке розмежування в граматичному аспекті щодо дієслів. Так, наприклад, дієслова можуть бути розподілені на види/категорії: правильні та неправильні, перехідні і неперехідні, модальні, допоміжні, безособові, зворотні та інші. Вони всі мають певні особливості стосовно їх утворення та використання. Проте, найускладнішою формою дієслів, на нашу думку, виступають так звані прономінальні (займенникові) дієслова, що формуються за допомогою додавання займенникових часточок до початкової інфінітивної форми дієслова, через що воно набуває додаткових значень або навіть відбувається заміна його значення [1, с. 61–62].